

ფორთოხდის გოგონა. ბანქოს საიდუმლო

იუსტაინ გორდერი

2015-05-13

იუსტაინ გორდერი

თარგმნა დათო აკრინმა

გამომცემლობა პადიტრა L

თბილისი, 2014

«კიდე 49 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ»

«გამომცემლობა პარიტრა L»-მა მკითხველს უკვე შესთავაზა მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაში პოპულარული პროექტი – «50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ». პროექტში შევიდა მკითხველის არჩეული 50 საუკეთესო წიგნი მსოფლიო და ქართული ლიტერატურის საგანძურიდან. პროექტი წარმოუდგენდალ წარმატებული აღმოჩნდა, ყოველი ახალი წიგნის გამოსვლას მოუთმენდად მოედოვნენ...

«50 წიგნის» შემდეგ «გამომცემლობა პარიტრა L»-მა ყველა დროის წიგნთა წიგნი – «ბიბლია» გამოსცა, მაგრამ ამით პროექტი არ დასრულებულა. მრავალათასიანი მკითხველის თხოვნით, მსოფლიო და ქართული ლიტერატურის საგანძურიდან კიდე 49 წიგნი შეირჩა. საბოლოოდ, ამ ბიბლიოთეკის სრული კომპლექტი 100 წიგნისგან შედგება და მოიცავს სერიებს: «50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ»; «ბიბლია – მთავარი წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ» და «კიდე 49 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ».

ეს წიგნიც მსოფლიო ლიტერატურის ამ უნიკალურ ბიბლიოთეკას ეკუთვნის.

Originally published as APPELSINPIKEN by Jostein Gaarder

Copyright © 2003, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS

Originally published as KABALMYSTERIET by Jostein Gaarder

Copyright © 1990, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS

ყლის ფოტო © თამარ გურგენიძე

© გამომცემლობა პარიტრა L, 2014

ყველა საავტორო უფლება დაცულია.

იუსტაინ გორდერის ცხოვრება და შემოქმედება

იუსტაინ გორდერი თანამედროვე ნორვეგიელი მწერლებიდან ყველაზე ცნობილი და პოპულარულია როგორც თავის ქვეყანაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. მისი წიგნები მსოფლიოს 53 ენაზეა თარგმნილი და მილიონიანი ტირაჟით იყიდება! მაშ, მოდი, გავცნოთ ამ შესანიშნავი პროზაიკოსის ცხოვრებასა და შემოქმედებას, მით უფრო, რომ მისი ნაწარმოებები ქართულადაც ითარგმნა, მისი წიგნი ხელთა გაქვთ და პირველად წაკითხვის განუმეორებელი, გამაჟრჟოლებელი სიხარული გელით. ჯერ მწერლის ბიოგრაფიაზე ვთქვათ ორიოდე სიტყვა.

იუსტაინ გორდერი დაიბადა 1952 წელს ოსლოში. მისი მშობლები პედაგოგები იყვნენ, მამა სკოლის დირექტორი გახლდათ, დედა – მასწავლებელი. თუმცა მომავალი მწერლის დედა საბავშვო წიგნებსაც წერდა. საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ იუსტაინი ოსლოს უნივერსიტეტში ეუფლებოდა ლიტერატურას, ფილოსოფიასა და თეოლოგიას. წერა 19 წლისას დაუწყო, მაგრამ როგორც თვითონ აღნიშნავს ერთ-ერთ ინტერვიუში, 11 წლის ყოფილა, როცა გადაუწყვეტია, მწერალი უნდა გავხდეო (სხვათა შორის, მაშინ ასევე «გადაუწყვეტია», რომ არასოდეს გაიზრდებოდა, მუდამ ბავშვად დარჩებოდა – ოღონდ ეს მიაბიტური ჩანაფიქრი, რა თქმა უნდა, ბავშვობაშივე დარჩა). უნდა აღინიშნოს, რომ იუსტაინ გორდერის პირველი წიგნები მხატვრული

დიტერატურისგან საკმაოდ შორს იდგა — მომავალი მწერალი ფილოსოფიისა და თეოლოგიის სახელმძღვანელოების შედგენაში მონაწილეობდა. 1981 წელს გორდერი ოჯახთან ერთად ოსლოდან ქაღაქ ბერგენში გადავიდა საცხოვრებლად, სადაც ერთხანს ფილოსოფიას ასწავლიდა. მისი მხატვრული პროზის პირველი კრებული — «ღიაგნობი და სხვა მოთხრობები» 1986 წელს გამოვიდა. შემდეგი იყო რომანი «ბანქოს საიდუმლო», რომელმაც აღიარება და პოპულარობა მოუტანა, თუმცა ყველაზე წარმატებული გამოდგა მესამე წიგნი — «სოფიას სამყარო», რომელიც ნამდვირ მსოფლიო ბესტსელერად იქცა. ეს მით უფრო საინტერესოა, რომ წიგნი მოგვითხრობს პატარა გოგონას მოგზაურობაზე ფილოსოფიის სამყაროში. საოცარმა წარმატებამ (მათ შორის, ფინანსურმა) გორდერს საშუალება მისცა პედაგოგობისთვის თავი დაენებებინა და მთელი დრო და ენერგია მხატვრული შემოქმედებისთვის მიეძღვნა.

«სოფიას სამყაროს» შემდეგ გორდერმა არაერთი წიგნი გამოსცა, რომელთაგან ყველაზე პოპულარულია «ფოთოხრის გოგონა». ისიც ასევე ნამდვირ მსოფლიო ბესტსელერად იქცა.

გარდა მხატვრული პროზისა, გორდერი პუბლიცისტიკაშიც მოღვაწეობს. ამ ჟანრის მისი ყველაზე ცნობილი, შეიძლება ითქვას, სკანდალურად ცნობილი ნაწარმოებია «მანიფესტი», რომელიც მიმართულია ისრაელის სახელმწიფოს წინააღმდეგ. «მანიფესტში» დაგმოხილია ისრაელის სამხედრო მოქმედებები პალესტინისადმი. ამ პუბლიცისტური წერილის გამო გორდერს ანტისემიტებში დასდეს ბრალი, რაზეც მწერადმა უპასუხა, რომ არაფერი უთქვამს იმაზე მეტი, რასაც გაერო აცხადებს მსოფლიო სამოგადოებრიობის სახელით.

1997 წელს იუსტაინ გორდერმა მეუღლესთან, სირი დანევიგთან ერთად დააარსა «სოფიას პრემია», რომელიც ყოველწლიურად გადაეცემა «ეკოლოგიისა და განვითარების» სფეროში გამორჩეულ მოღვაწეთ (პრემიის ფუძალი ოდენობა დაახლოებით 100.000 ამერიკულ დოლარს შეადგენს).

იუსტაინ გორდერმა თავად არაერთი პრემია მიიღო. მათ შორის: 1990 წელს ნორვეგიელ კრიტიკოსთა პრემია დიტერატურაში რომანისთვის «ბანქოს საიდუმლო», 1994 წელს — გერმანიის დიტერატურული პრემია წიგნისთვის «სოფიას სამყარო».

იუსტაინ გორდერი კვლავ აგრძელებს სამწერლო მოღვაწეობას — იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ კიდევ არაერთ შესანიშნავ წიგნს აჩუქებს მკითხველს (სხვათა შორის, კრიტიკოსთა აზრით, გორდერს უახლოეს ათ წელიწადში ნობელის პრემიას მიანიჭებენ).

ამჯერად კი ისიც ვთქვათ, რაშია გორდერის შემოქმედების თავისებურება, მისი პოპულარობის საიდუმლო?

ძალიან ძნელია ამ კითხვას რამდენიმე წინადადებით გასცე პასუხი, მაგრამ მაინც ვეცდები. საქმე ის არის, რომ გორდერი თავის წიგნებში აღწერს გასაოცარ სამყაროს, რომელიც ერთდროულად ჩვენიცაა — ანუ სრულიად ყოფითია, ნაცნობი, რეალური თუ რეალისტური — და თანაც, ზღაპრულია, ამ სიტყვის პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით... გორდერის სამყარო — ეს არის ცხოვრება, როგორც სასწაული! ცხოვრება, როგორც რომანტიკული თავგადასავალი! ცხოვრება, როგორც ფილოსოფიური გამოცანა! ამ ყველაფრის სინთეზი ქმნის წარმოუდგენელ, განუმეორებელ განცდას, — სურნელსა და ფერადოვნებას, — ჰაეროვან ნათელ

სიკასკასეს!

«ფორთოხის გოგონა» იწყება იმით, რომ თხუთმეტი წლის გეორგი მიიღებს წერილს მამისგან, რომელიც... გარდაიცვალა 11 წლის წინათ, – ოდესაც ბიჭი 4 წლისა იყო. სრულიად ფანტასტიკური, დაუჯერებელი სიტუაციაა, არა? საქმე ის არის, რომ გეორგის მამა ექიმი გახლდათ, დიაგნოზი თავის თავს თვითონვე დაუსვა, იცოდა, მალე მოკვდებოდა და გადაწყვიტა შვილისთვის ვრცელი წერილი მიეწერა, მაგრამ რადგან ბიჭი პატარა იყო და ვერ გაიგებდა, მამამ წერილი დროში, ანუ მომავალში გაუგზავნა. ამ მიზნით მამამ შვილის ბავშვობის დროინდელი წითელი ეტრის სარჩულში შეინახა ფურცლების მთელი დასტა, – იმ იმედით, რომ ოდესმე იპოვიდა, როცა წამოიზრდებოდა. თანაც ოჯახის წევრები გააფრთხილა, ეტრი აუცილებლად შეენახათ, არასოდეს გადაეგდოთ. და, აი, 11 წლის შემდეგ წერილი მართლაც პოულობს ადრესატს – გეორგი კითხულობს მამის დანერვილს, რომელიც თავისთავად მოთხრობას წარმოადგენს, – ანუ წიგნში კიდევ ერთი წიგნია. ეს არის სიყვარულის ამბავი, იღუმადი, დამაინტრიგებელი, ნათელი, თბილი, გულში ჩამწვდომი და გულის ამაჩუყებელი...

ასევე, და კიდევ მეტად, ფანტასტიკურია «ბანქოს საიდუმლო». რომანი იწყება იმით, რომ 12 წლის ჰანს თომასი და მამამისი ნორვეგიიდან საბერძნეთში მიემგზავრებიან თავიანთი ავტომობილით – უნდა იპოვონ ჰანს თომასის დედა, რომელიმაც 8 წლის წინათ უეცრად მიატოვა ოჯახი და გაქრა. ნორვეგიაში შემთხვევით გაიგეს, რომ თურმე საბერძნეთში ცხოვრობს და მოდებოდა მუშაობს. შვეიცარიის ადამიანთა ბიჭუნას ვილაც ჯუჯა ბენზინგასამართ სადგურზე გამადიდებელ შუშას აჩუქებს, და თან მამა-შვილს ურჩევს, ღამე სოფელ ღორწიში გაათიონ. მართლაც ჩავდენ, თუმცა კი საკმაოდ შორს აღმოჩნდებიან და იქაური მეფუნთუშე ბიჭს ტკბილი ფუნთუშებით გუმასპინძლებს – მათგან ყველაზე დიდში აღმოჩნდება ერთი ციციქნა, მინიატურული წიგნი, რომელიც ისეთი პატარა ასლებით არის დაბეჭდილი, რომ წაკითხვა შეუძლებელია, მაგრამ ჰანს თომასს ეუბა აქვს და მალევე იწყებს კითხვას – მამას არაფერს ეუბნება თავიდან, მიუხედავად იმისა, რომ ნამდვირი მეგობრები არიან (მამა ძალიან საინტერესო პიროვნებაა, ყოფილი მეზღვაური, მოწოდებით ფილოსოფოსი და თან... დოქი!).

აი, ასე იწყება სრულიად არაჩვეულებრივი, ზღაპრული თავგადასავალი. ისევე როგორც «ფორთოხის გოგონაში», აქაც წიგნში მოცემულია წიგნი – ანუ ამბავია ამბავში. თანაც, უბრალო ამბავი კი არა, არამედ ნამდვირი თავსატეხი და თავგადასავალი... მინიატურულ წიგნში აღწერილია ზღაპრული კუნძული, სადაც ბანქო ცოცხალია – ჯოკერი იქნება, ვადეტი თუ შვილიანი, ყველანი ჯუჯები არიან...

მოყორას აღარ გავაგრძელებ. ესეც, ადრათ, საკმარისია, იუსტაინ გორდერის შემოქმედებით რომ დაინტერესდეთ...

ირაკლი დომოური

ფორთოხის გოგონა

* * *

მამაჩემი თერთმეტი წლის წინ გარდაიცვალა. მაშინ სულ ოთხი წლის ვიყავი. არასოდეს მიფიქრია, რომ ოდესმე კიდევ გავიგონებდი მის ხმას. მაგრამ დღეს ჩვენ ერთად ვწერთ წიგნს.